

vide drugačije. Male citira reči Stojana Novakovića: „Mi smo na samrti. Izabrali smo svoju ulogu u istoriji. Zemlja je izgubljena po primeru iz davne prošlosti”.

Male je smatrao da je mladost Srbije, u kojoj je ona mogla sebi da dopusti „živanost”, već prošla. Vreme je da Srbija „počne misliti kako je ona već u godinama da bude samouverena i da bi dobro bilo da se lati izbornih promena, da izme-

ni plugove i da se nauči gajenju povrća koje donosi od suseda”.

Dnevnik Albera Malea ne ostavlja utisak spisa nastalog pre jednog veka. Zato i otvara pitanje, zajedno sa onim korpusom izvora kojima i sam pripada - nije li naša istorija tako spora zato što je i naša historiografija bila toliko statična?

Dr Latinka PEROVIĆ

Gordana Krivokapić-Jović, *Srpska narodna samostalna stranka 1903-1914*, Zagreb 2000.

Zagrebačka srpska izdavačka kuća „Prosvjeta” objavila je u toku prošle godine knjigu iz mnogo razloga može da privuče pažnju čitalačke publike, a posebno specijalista za problematiku istorije Srba u Habsburškoj monarhiji. Dr Gordana Krivokapić-Jović je autor ove monografije o Srpskoj narodnoj samostalnoj stranci u Hrvatskoj i Slavoniji početkom 20. veka, koja predstavlja njen magistarski rad. Značaj obrade jedne ovakve teme je višestruk. Istorija Srba i Hrvata bila je u bivšoj zajedničkoj državi strogo odeljena između dve „nacionalne” historiografije. To je nepovoljno uticalo na proučavanje istorije naroda van granica matične federalne jedinice, tako da su radovi na ove teme doista retki. Monografije srpskih političkih stranaka uopšte, takođe nisu suviše brojne u našoj istoriografskoj produkciji. Reč je i o nedovoljno obrađenoj i neretko lišenoj stručnog i nepristupačnog pristupa istoriji jugoslovenske ideje pre njenog ostvarenja u vidu zajedničke države južnih Slo-

vena. Kako je ova stranka u datom periodu obuhvatila skoro sav srpski živalj na prostorima tadašnje Kraljevine Hrvatske i Slavonije, ovom knjigom dat je značajan doprinos proučavanju istorije Srba u Hrvatskoj. Ličnost Svetozara Pribičevića, jednog od najvažnijih ideologa ove stranke i ideologa jugoslovenstva, takođe je nedovoljno obrađena za period pre I svet-skog rata, što je takođe jedan od učinaka ovog historiografskog poduhvata.

Autorka je prikazala identitet Srba u Hrvatskoj korišćenjem termina „srpski svet”, umesto „srpski narod” ili „srpska nacija”, time ukazujući na fluktuirajuću predstavu o sebi, raspolućenu između nacije i vere, između Carstva i Hrvatske, između Hrvatske i Srbije. Njen pristup nije klasičan, kako se može na prvi pogled učiniti na osnovu jednostavnog naslova. Među istoričarima koji su dosada pisali o ovoj stranci (Mato Artuković, *Ideologija srpsko-hrvatskih sporova*, Srbobran 1884-1902, Zagreb 1991, i Vasilije Kresitić, *Istorija Srba u Hrvatskoj i Slavoniji 1848-*

1914, Beograd, 1991), dr Krivokapić-Jović otišla je najdalje u pravcu društvene istorije i istorije ideja. Iako je knjiga podeljena na hronološka poglavlja, metodološki pristup je potpuno drugačiji-prireme kroz vreme i „istorija kao priča” nije u prvom planu, već upravo istorija ideja, stranačke organizacije, društvenog života, različitih generacija političara, kao i opšti kontekst dešavanja u Hrvatskoj, Austro-Ugarskoj, i u njihovom susjedstvu.

Na planu ideja, prikazan je razvoj nove ideologije Moderne s kraja 19. veka, kao proizvoda mlade generacije političara u stranci, paralelno, i (ili) u sukobu sa klasičnim građanskim liberalizmom starije generacije. Čitajući autorkin tekst, vidimo kakvo je bilo poimanje nacije, istovetnosti odnosno različitosti srpskog i hrvatskog naroda, te kako su prava ličnosti bila inkorporirana u prava nacije, i obrnuto, u shvatanjima samostalaca. Te ideje razvijale su se ne samo pod uticajem Zapada i češke Moderne (prevashodno Tomasa Masarika), već i kao reakcija na suprotne tendencije u njihovom okruženju-ekstremno pravstvo Josipa Franka i katolički klerikalizam.

Organizacija stranke, sprovođenje izbornih agitacija, kao i delovanje na vlasti u okviru Hrvatsko-srpske koalicije, druga je velika tema obuhvaćena u ovoj knjizi. Analiza ove organizacije predstavlja zapravo analizu čitavog društva u Hr-

vatskoj toga vremena, koje je bilo prožeto u potpunosti organizacijom Samostalne stranke, koja se, pak, oslanjala na već postojeće ustanove Narodno-crkvene autonomije. Dr Krivokapić-Jović je uspešno prikazala tesnu vezu između srpskih društvenih organizacija različitog tipa (Sokala, pevačkih društava, dobrotvornih i zemljoradničkih zadruga, štedionica) i stranačke organizacije. Takođe, dobra organizaciona struktura stranke uspela je da poveže srpsku elitu sa ostalim slojevima društva, što u nerazvijenim i siromašnim društvima predstavlja istinsku retkost. Na ovaj način, proučavanje istorije ove stranke donosi paralelno i rezultate na polju društvene istorije Srba u Hrvatskoj.

Vrednost ove monografije, pored već pomenutih, leži i u tome što je zasnovana na arhivskim istraživanjima, objavljenim u Hrvatskoj pre početka rata na prostorima bivše Jugoslavije, dakle na dokumentima koji ovdašnjim istraživačima nisu više lako dostupni.

S obzirom na nedostatak klasičnih monografija stranaka, a posebno na činjenicu da istorija Srba u Hrvatskoj u Srbiji nije suviše poznata, knjiga dr Krivokapić-Jović možda neće brzo dospeti do širih čitalačkih krugova, ali će dobrom poznavaoцу ove problematike pružiti istinsko zadovoljstvo.

Mr Ranka GAŠIĆ